

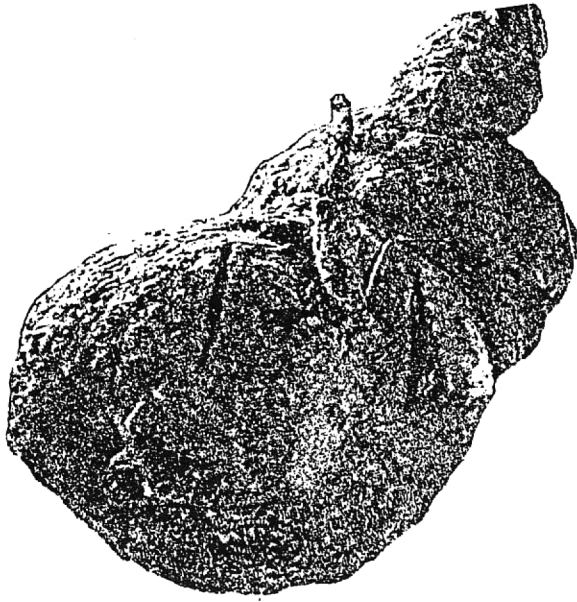
กวาวเครือ

พงษ์ศักดิ์ พลตรี

ต้นพืชที่เรียกว่า กวาวเครือ ในประเทศไทยนั้นใช้เรียกพืชอย่างน้อยสามชนิด โดยมีชื่อทางวิทยาศาสตร์แตกต่างกันไป เช่น กวาวเครือ ทองเครือ จานเครือ ชื่อวิทยาศาสตร์คือ *Butea superba* Roxb. กวาวเครือ ชื่อวิทยาศาสตร์คือ *Milletia auriculata* Bak. Var. *extensa* Benth. และกวาวเครือ ที่มีชื่อวิทยาศาสตร์คือ *Pueraria candollei* Grah. var. *mirifica* (Airy Shaw et Suvatabandhu) Niyomdham (ชื่อพ้อง *Pueraria mirifica* Airy Shaw et Suvatabandhu) ล้วนเป็นพืชที่จัดอยู่ในวงศ์ถั่ว คือมีดอกที่มีกลีบหนึ่งรูปร่างโค้งงอเหมือนทองเรือ แบบดอกถั่วต่างๆ พืชทั้งสามชนิดมีลักษณะแตกต่างกันตลอดจนคุณประโยชน์ที่มีในพืชก็ต่างกันในปัจจุบันพืชที่กลับมาเป็นที่สนใจกันอีกครั้ง หลังจากที่เคยกล่าวขาน กันมานานกว่า 50 ปี คือตั้งแต่ พ.ศ.2482 ก็เคยมีการเสาะหาและให้ความสนใจ นำมาใช้เป็นยาบำรุงร่างกายให้กลับเป็นหนุ่มเป็นสาว คั้นเส้นผมที่หงอกขาว ให้กลับดำงาม คั้นผิวหนังที่เหี่ยวแห้งให้เต่งตึงสดใส จนพืชเกือบสูญพันธุ์ไปในครั้งอดีต ปัจจุบันก็เริ่มจะก่อการสูญพันธุ์ของพืชชนิดนี้เนื่องจากในปัจจุบัน แหล่งกำเนิดของพืชนี้มีพื้นที่ลดลง การปลูกขยายพันธุ์ก็ยังไม่มากนัก ชาวที่เร่งประโคมการใช้ประโยชน์ของพืช หากไม่ระมัดระวังที่จะนำออกมาจากสภาพ

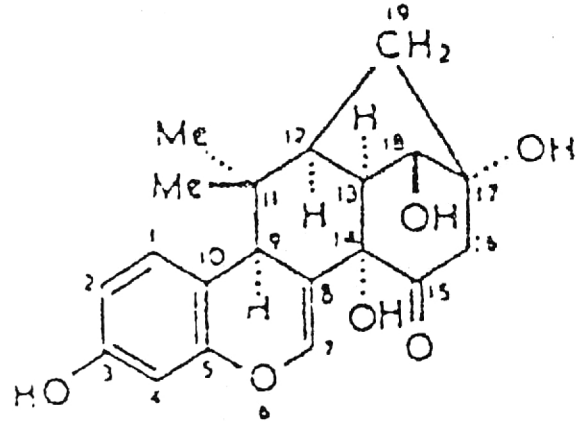
แวดล้อมเดิมของพืช ก่อนการศึกษาด้านการปลูกและขยายพันธุ์ควรเป็นงานเร่งด่วนก่อน พืชต้นนั้น คือ กวาวเครือ ที่ชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Pueraria candollei* Grah. var. *mirifica* (Airy Shaw et Suvatabandhu) Niyomdham (ชื่อพ้อง *Pueraria mirifica* Airy Shaw et Suvatabandhu) จากชื่อวิทยาศาสตร์ก็จะเห็นว่า มีการสืบสวนและการตรวจทานพืช นี้กันหลายครั้งกว่าจะกำหนดชื่อได้ กวาวเครือ มีลักษณะ เป็นไม้พุ่มรอเลื้อยอายุหลายปี ผลัดใบในฤดูแล้ง เถาต้นเกลี้ยงทอดยาวถึง 5 เมตร มีส่วนสะสมอาหารใต้ดินเรียกหัวมีหัวขนาดใหญ่ หัวหลักรูปร่างค่อนข้างกลม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางถึง 20 เซนติเมตร และมีรอยคอดแบ่งหัวทอดยาวต่อกันเป็นทอดๆ หัวส่วนที่คอดมีขนาดเล็กกว่าหัวหลัก ส่วนของกิ่งอ่อน ยอดอ่อน ก้านช่อดอก และกลีบเลี้ยงของดอกมีขนสั้นๆ ใบเป็นใบประกอบรูปขนนก มีแผ่นใบย่อย 3 ใบ ใบเรียงตามเถาแบบเรียงสลับ ก้านใบประกอบยาว 10-28 เซนติเมตร ที่รอยต่อของใบย่อยกับก้านใบ มีหูใบเป็นแผ่นเล็กๆ รูปร่างทรงรูปไข่ ขนาดกว้าง 3-5 มิลลิเมตร ยาว 0.5-1 เซนติเมตร ใบย่อยผิวใบด้านบนเกลี้ยง ด้านล่างมีขนสั้นๆ ประปราย ใบย่อยที่อยู่กลางรูปไข่ กว้าง 9-15 เซนติเมตร ยาว 15-30 เซนติเมตร ปลายใบมนถึงเรียวแหลม โคนใบสอบถึงมน เส้นแขนงใบข้างละ 5-7 เส้น คู่แรกเกิดที่ฐานใบ ใบย่อยคู่กันด้านข้าง ขนาดใกล้เคียงกับใบกลาง ปลายใบมนถึงเรียวแหลม โคนใบเบี้ยว ก้านใบย่อย ยาว 5-7 มิลลิเมตร ช่อดอกเป็นทั้งแบบช่อเดี่ยวและช่อแยกแขนง เกิดดอกที่บริเวณปลายกิ่ง ช่อดอกยาว 20-30 เซนติเมตร ดอกย่อยมากมาย ดอกรูปดอกถั่ว ออกเป็นกระจุก ในช่วงฤดูกลผลัดใบ กระจุกกลุ่มดอกย่อยละ 3-5 ดอก ก้านดอกย่อย ยาว 1-5 มิลลิเมตร กลีบประดับมีลักษณะเป็นเกล็ด ขนาดเล็กมาก ใบประดับย่อยเล็ก รูปไข่ติดที่ปลายก้านดอก กลีบเลี้ยงดอกยาว 6-7 มิลลิเมตร โคนติดกันเป็นรูปถ้วย ปลายแยกเป็น 4 แฉก แฉกบนสุดใหญ่กว่า แฉกอื่นๆ กลีบดอก 5 กลีบ สีม่วงน้ำเงินอ่อน กลีบกลางรูปร่างกลมๆ ก้านกลีบสั้นๆ เส้นผ่านศูนย์กลาง 7-8 มิลลิเมตร กลีบคู่ล่างติดกันเป็นรูปทองเรือ เกสรเพศผู้ 10 อัน ก้านชูอับเรณูติดกัน ฝักแบน รูปขอบขนาน ผิวฝักมีขนสั้นๆ ประปรายถึงเกลี้ยง กว้างประมาณ 7 มิลลิเมตร ยาวประมาณ 3 เซนติเมตร มีเมล็ดภายใน 3-4 เมล็ด รูปเมล็ดค่อนข้างกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 3 มิลลิเมตร กวาวเครือเป็นพรรณไม้ถิ่นเดียวของประเทศไทย พบทางภาคเหนือที่จังหวัดเชียงใหม่ บริเวณดอยสุเทพและดอยเชียงดาว และที่จังหวัดลำปาง

หัวกวาวเครือขาว

เติบโตในสภาพป่าเบญจพรรณ บนที่สูงจากระดับน้ำทะเล 250-800 เมตร ชอบสภาพดินโปร่ง ร่วนซุยระบายน้ำดีความเป็นกรด-ด่างของดินประมาณ 5.4-5.9

กวาวเครือ มีสารสำคัญในหัว คือ *miroestrol*, *puerarin* และ *mirificin* เป็นสารที่ออกฤทธิ์แบบ estrogen คล้ายฮอร์โมนเพศหญิง สารสำคัญสามารถสกัดได้จากหัวกวาวเครือในปริมาณ 15-35 มิลลิกรัม จากหัวแห้งหนึ่งกิโลกรัม ในตำรายาแผนโบราณที่สืบทอดกันมา กล่าวว่า หัวกวาวเครือมีถึง สามสี คือ หัวสีดำ หัวสีแดง และหัวสีขาว โดยแต่ละสีมีตัวยาแตกต่างกัน สีดำให้ฤทธิ์รุนแรงมาก สีแดงปานกลาง ส่วนสีขาวยาอ่อนสุด การนำพืชไปใช้ มีข้อห้าม ไม่ให้ยาแก่คนที่อายุน้อยกว่า 40 ปี การนำหัวกวาวเครือ ไปผสมเป็นยา นำหัวกวาวไปหั่นเป็นแว่นบางๆ ผึ่งให้แห้ง บดเป็นผงแป้ง ผสม

โครงสร้างสาร Miroestrol

กับน้ำผึ้ง ในส่วนผสม แบ่งกวาวต่อน้ำผึ้ง 50:50 ปั่นเป็นลูกกลอน ขนาดเมล็ดข้าวโพด การนำไปใช้ ถ้าเป็นลูกกลอนจากหัวกวาวเครือดำ ให้รับประทาน ครั้งเม็ด วันละ 1 ครั้งก่อนนอน ยาจากหัวกวาวสีแดง ให้ใช้สองเม็ด วันละ 1 ครั้งก่อนนอน ยาจากหัวสีขาว รับประทาน 3 เม็ด วันละครั้งก่อนนอน ทานติดต่อกัน 6 เดือนจะเริ่มเห็นผล ร่างกายแข็งแรง บำบัดโรคหลายชนิด เป็นยาอายุวัฒนะทำให้อายุยืน

การแพทย์แผนใหม่มีรายงานการทดลองในห้อยทดลอง ถึงผลสารสกัดจากกวาวเครือ มีผลต่อการเจริญพันธุ์ของหนูทดลอง จากสาร *miroestrol* หากใช้ในปริมาณสูง จะทำให้เกิดการควบคุมน้ำหนักรูหนูทดลอง และหากนำไปเลี้ยงเป็นอาหารสดแก่ ไก่ จะช่วยเร่งปริมาณน้ำนมในโคเพิ่มขึ้น

จะเห็นว่าพืชพื้นเมืองไทย ในธรรมชาติหากได้รับการค้นคว้า นำประโยชน์จากพืชออกมาใช้ จะช่วยเพิ่มมูลค่าทางการเกษตรได้มากมาย ในประเทศไทยเรามีทรัพยากรพืชอย่างหลากหลาย แต่การสนับสนุนให้เกิดการค้นคว้า ยังมีไม่มากนัก หากเราไม่เร่งค้นคว้ากันก่อน ชาติที่พัฒนาแล้วคงถือโอกาสเข้ามาดักดวงผลประโยชน์จากเราไปไม่สิ้นสุด

บรรณานุกรม

เต็ม สมิตินันท์. 2523. ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย. (ชื่อพฤกษศาสตร์-ชื่อพื้นเมือง) 379 หน้า.
 ชาลิต นิยมธรรม. 2538. อนุกรมวิธานพืช อักษร ก. ฉบับราชบัณฑิตยสถาน หน้า 183-184.
 Kashemsanta, M.C.L. and K. Suvatabandhu. Note on Kwao Keur, The Rejuvenating Plant: pp. 263-268, Kew Bulletin 1952 No.4.
 Benson, G.K., Cowie, A.T. and D. Hosking. 1961. Mammogenic Activity of Miroestrol. J. Endocrin, pp. 401-409.